

Maatschappelijke Evaluatie Suicide Preventie (MESP)

Evaluatie van de maatschappelijke relevantie van het
ZonMw onderzoeksprogramma Suicidepreventie 2016-2020

In dit project is de maatschappelijke relevantie van het ZonMw onderzoeksprogramma Suicidepreventie 2016-2020 geëvalueerd. De 11 gehonoreerde projecten zijn geëvalueerd aan de hand van indicatoren die onderverdeeld waren in vijf categorieën: 1. type kennis, 2. verspreiding van kennis, 3. interesse vanuit stakeholders, 4. gebruik van kennis en 5. synergie tussen projecten. Tijdens het project zijn er werkconferenties georganiseerd, vragenlijsten en interviews afgenomen en is er ter afsluiting een oogstdialoog gehouden. De gehonoreerde projecten verschilden erg van elkaar qua methodologie, inhoud en duur, maar droegen allen op hun eigen manier bij aan de maatschappelijke relevantie van het ZonMw programma. Dit gold vooral voor de categorieën 1 t/m 3. Voor veel projecten was het nog te vroeg om het daadwerkelijke gebruik van kennis te evalueren. De coronapandemie zorgde ook voor de nodige vertraging. Daarnaast ontbrak het vaak aan synergie tussen de verschillende projecten. Een belangrijke aanbeveling is dat eindgebruikers in een eerder stadium betrokken moeten worden dan nu het geval is. Ook wordt er aanbevolen om meer grotere projecten te financieren en daarmee samenhangend is het van belang dat deze projecten beter op elkaar aansluiten, zodat de projecten meer de verbinding met elkaar kunnen leggen.

Achtergrond

In juni 2015 heeft ZonMw in samenwerking met verschillende relevante stakeholders op het gebied van suicidepreventie een onderzoeksagenda suicidepreventie ontwikkeld. In deze agenda zijn de onderzoeksprioriteiten voor het verminderen van het aantal suicides in Nederland opgesteld. Hierbij ligt de prioriteit bij kennis om preventieve maatregelen te onderbouwen, kennis over betere zorg en interventies en bij de implementatie van kennis in de praktijk van de hulpverlening (Kerkhof & Sluijter, 2015). De onderzoeksprioriteiten van de agenda vormen de basis voor het onderzoeksprogramma Suicidepreventie 2016-2020. Vanuit het onderzoeksprogramma werden in totaal twaalf projecten gericht op suicidepreventie gefinancierd door ZonMw (zie tabel 1). Het programma beoogde om de kennis over suicidepreventie te ontwikkelen, te implementeren in de praktijk en de samenwerking rond suicidepreventie te stimuleren met het doel om het aantal suicides in Nederland te verminderen (ZonMw, 2015).

Een van de gehonoreerde projecten betrof een evaluatie van de maatschappelijke relevantie en impact van het ZonMw onderzoeksprogramma Suïcidepreventie 2016-2020 die werd toegekend

aan het Trimbos-instituut. Deze factsheet beschrijft de opbrengsten met betrekking tot de maatschappelijke relevantie van dit programma en gaat in op aanbevelingen voor de toekomst.

Tabel 1. Overzicht van de gesubsidieerde projecten

Projecten
• The peer specialist: possibilities for the recovery of suicidal care consumers
• Prevention of Suicide Mortality in Noord Brabant: The Effect of Implementation of a Regional Suicide Prevention system. A staggered implementation stepped wedge trial.
• Targeting repetitive intrusive suicidal images and thoughts: towards a new suicide prevention strategy in recurrently depressed patients
• Intranasal ketamine & Acute suicidality Efficacy and Mechanism of Action KETA (Ketamine Trial Amsterdam)
• Neural predictors of suicide attempts and effects of treatment: towards clinically relevant brain data
• The effect of multifaceted feedback in mental healthcare on the prevention of suicide using a clinical registry in the national suicide prevention action network of collaborating mental health care institutions (SUPRANET care), an implementation study
• Continuous Assessment for Suicide Prevention and Research (CASPAR) – Smartphone-Enabled Safety Planning and Self-Monitoring for Suicidal Patients with Recurrent Depression in Mental Health Care
• The importance of significant others and of peer specialists in the prevention of suicidality.
• Suicide Prevention Through Mass Media: Stimulating Help-Seeking Behavior
• Depression and Suicide Prevention in Higher Vocational Education
• Preventing suicidality among Dutch Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (LGBT) youth through a web-based intervention addressing suicidality in relation to sexual and gender identity issues
• Societal evaluation of processes, synergy and impacts of the projects to be granted in the ZonMw Suicide Prevention program 2016-2020

Zie voor meer informatie over de projecten: [Suïcidepreventie - Projecten - ZonMw](#)

Onderzoeksvraag

Wat is de maatschappelijke relevantie van het ZonMw programma op basis van geïnventariseerde indicatoren van de afzonderlijke projecten?

Methode

Het proces van alle afzonderlijke projecten, werd geëvalueerd aan de hand van de richtlijn 'Evaluatie van maatschappelijke relevantie van wetenschappelijk onderzoek' (ERiC, 2010). In samenspraak met de projectleiders is een set relevante indicatoren opgesteld voor het meten van de maatschappelijke relevantie die onderverdeeld waren in vijf categorieën (zie kader 1). Voor de evaluatie zijn online vragenlijsten en interviews afgenomen met de projectleiders, zijn er werkconferenties georganiseerd en is er een oogstdialoog gevoerd aan het einde van het project.

De combinatie van deze methoden draagt bij aan het verkrijgen van een overzicht van de wijze waarop het algehele suïcidepreventieprogramma zich verhoudt tot verschillende relevante doelgroepen die in het onderzoeksprogramma gedefinieerd zijn (impactgebieden), zoals de directe eindgebruikers en de onderzoek gemeenschap. Daarnaast geeft het inzicht in hoe potentiële gebruikers en begunstigden van projectactiviteiten de effecten van het project ervaren, en hoe projectconsortia de impact van hun werk zien en welke acties zij ondernemen om de maatschappelijke relevantie te maximaliseren.

Kader 1 Indicatorencategorieën voor maatschappelijke relevantie

- ❶ Type kennis
- ❷ Disseminatie van kennis
- ❸ Interesse vanuit stakeholders
- ❹ Gebruik van kennis
- ❺ Synergie tussen projecten.

Bevindingen en conclusies per indicatorcategorie:

Type kennis

Er is gekeken in welke mate de projecten de doelstellingen van de ZonMw Programmatekst Suicidpreventie dekken. In het programmatekst staat beschreven welke aspecten en doelgroepen binnen nieuwe onderzoeksprojecten van belang zijn. Het is van belang dat de projecten binnen het programma een goede afspiegeling zijn van deze doelstellingen. Daarbij werd er gekeken naar het type onderzoek, de prioritaire thema's en de risicogroepen. In tabel 2 is weergegeven in hoeverre de projecten deze aspecten dekten.

- Er waren iets meer projecten gericht op toegepast onderzoek dan op fundamenteel onderzoek, maar beide typen onderzoek zijn vertegenwoordigd.
- De meeste prioritaire thema's van de onderzoeksagenda kwamen voor in minimaal twee projecten.

- Het thema "Beter gebruik van databestanden" werd door geen enkel project als thema onderstreept.
- De risicogroepen waren minder goed verdeeld over de projecten met slechts één project die ook mannen tussen de 40-60 jaar als specifieke doelgroep noemden.
- Verder zagen we ook dat de huidige projecten als doel hadden om andere risicogroepen te bereiken met de huidige projecten, zoals 'adolescenten en jongeren' en 'LHBTI-jongeren'.

Samenvattend, er is nog een verbeterslag mogelijk met betrekking tot het bereiken van de doelgroep mannen tussen de 40 en 60 jaar en er zijn nu geen projecten die het beter gebruik van databestanden evalueren.

Tabel 2. Type kennis die projecten beogen op te leveren

		Aantal projecten
Aantal gehonoreerde projecten fundamenteel onderzoek	Wetenschappelijk onderzoek naar mentale processen die tot suïcide leiden, ten behoeve van verbetering van signalering en onderbouwing van interventies	4
Aantal gehonoreerde projecten toegepast onderzoek	De implementatie van kennis die al verzameld is in lopende behandeltrajecten en zorgpaden, op effectiviteitsonderzoek en ontwikkeltrajecten van interventies en op onderzoek ten behoeve van de verbetering van de hulpverlening aan suïcidale mensen in het algemeen	7
Aantal gehonoreerde projecten per prioritaire thema genoemd in het ZonMw programma	(1) Doorbreken van het taboe	2
	(2) Gericht Implementatieonderzoek	4
	(3) Kennis beter toe leiden naar opleiding en scholing	2
	(4) Sluitende ketenzorg	2
	(5) Inzet van ervaringsdeskundigen en naasten	3
	(6) Beter gebruik van databestanden	-
Aantal gehonoreerde projecten per risicogroep genoemd in het ZonMw programma	(1) Mannen tussen de 40 en 60, veelal zonder werk	1
	(2) Patiënten onder langdurige behandeling van de GGZ	9

Disseminatie van kennis

Er is uitgevraagd in welke vorm en mate de projecten zelf actief kennis hebben verspreid over hun onderzoek (zie tabel 3).

- Presentaties tijdens wetenschappelijk bijeenkomsten, symposia, en congressen werden het meest genoemd als voornaamste bron voor actieve kennisverspreiding.
- De meeste presentaties waren op eigen initiatief, in plaats van op uitnodiging.
- De invloed van de coronapandemie was duidelijk merkbaar; het aantal presentaties nam in 2020 flink af.
- Projectleiders gaven aan dat zij het belangrijk vonden om rekening te houden met sensitiviteit

omtrent suïcidaliteit en daarom geneigd waren om te wachten met kennisverspreiding tot de analyses van het onderzoek waren afgerond. Een groot deel van de projecten waren aan het eind van de maatschappelijke evaluatie nog actief bezig met data-verzameling. Vaak in verband met vertraging door de coronapandemie.

Een groot deel van de disseminatie van de kennis heeft plaatsgevonden op academische bijeenkomsten en conferenties wat er wellicht voor heeft gezorgd dat andere stakeholders, bijvoorbeeld professionals uit het sociaal economisch domein, minder goed bereikt zijn.

Tabel 3. Disseminatie van kennis

	2017 Aantal (aantal projecten)	2018 Aantal (aantal projecten)	2019 Aantal (aantal projecten)	2020 Aantal (aantal projecten)
Presentaties tijdens bijeenkomsten, symposia, congressen etc.	45 (9)	42 (10)	25 (9)	7 (6)
Het geven van trainingen	1 (1)	7 (4)	2 (2)	7 (3)
(Inter-)nationale publicaties in peer-reviewed journals	3 (3)	1 (1)	5 (4)	2 (2)
Publicaties in vaktijdschriften	1 (1)	1 (1)	5 (4)	1 (1)
Open access publicaties	4 (3)	4 (3)	2 (2)	2 (1)
Nieuwsberichten over het onderzoek op eigen initiatief	NM	6 (5)	1 (1)	7 (4)
Protocollen (voor behandeling of anderszins) die verspreid en beschikbaar gesteld zijn aan de praktijk	0	1 (1)	1 (1)	3 (2)
Andere type kennisverspreiding, zoals contributies aan boekhoofdstukken of e-learnings	NM*(4)	7 (4)	13 (5)	3 (2)

*NM staat voor niet gemeten.

Interesse vanuit stakeholders in de projecten

Naast disseminatie van kennis op eigen initiatief is er uitgevraagd in welke mate er interesse was vanuit stakeholders over de kennis vanuit projecten (zie tabel 4).

- Nieuwsberichten waren de voornaamste bron waarin kennis op initiatief van stakeholders werd gedeeld.
- Daarnaast werden projecten door verschillende stakeholders uitgenodigd om presentaties te geven. Vanuit de media (radio en TV) was er ook interesse, maar in mindere mate.
- Terughoudendheid vanuit projecten omdat de studies nog niet afgerond waren, speelde hier ook een belangrijke rol in net als bij disseminatie van kennis.

Dit toont aan dat er een brede interesse is vanuit stakeholders om meer kennis over de onderzoeken te vergaren. Aangezien deze interesse bestaat, is

het van belang stakeholders en eindgebruikers ook meer te betrekken bij implementatie of laten meedenken over een adequate strategie voor de disseminatie van kennis.

Projectleiders gaven aan dat zij een dergelijke interactie met stakeholders en eindgebruikers belangrijk vinden. Een groot deel van de projecten hebben de eindgebruikers en andere stakeholders dan ook betrokken bij het project. Er werd daarbij benoemd dat het niet gaat om de hoeveelheid interacties maar om de inhoud van deze interacties. De mate van samenwerking met de stakeholders en eindgebruikers verschilde per project. De samenwerking met eindgebruikers vond bijvoorbeeld plaats via feedback, een klankbordgroep of in co-creatie van de interventie. Bij de projecten waar er een lage mate van samenwerking met de eindgebruikers was, werd dit soms ook gezien als een belemmerende factor voor de uitvoering of implementatie van het onderzoek.

Tabel 4. Interesse vanuit stakeholders in de projecten

	2017 Aantal (aantal projecten)	2018 Aantal (aantal projecten)	2019 Aantal (aantal projecten)	2020 Aantal (aantal projecten)
Nieuwsberichten/ artikelen over het project door anderen	23 (8)	7 (7)	3 (2)	4 (4)
Social media posts over het project	NM	10 (5)	5 (4)	8 (2)
Deelname aan adviescommissies of beleidscommissies vanwege het project door projectmedewerkers	2 (1)	2 (2)	5 (4)	3 (3)
Aandacht vanuit (massa) media voor project	NM* (4)	3 (3)	4 (3)	3 (3)

*NM staat voor niet gemeten.

Gebruik van kennis

Tot slot is er nagevraagd of kennis uit de projecten nu al actief wordt ingezet (zie tabel 5).

- Een groot deel van de projecten was nog actief bezig met de data-verzameling aan het eind van de maatschappelijke evaluatie, vaak vanwege opgelopen vertraging door de coronapandemie. Het is daarom nu nog een te vroeg stadium om al te verwachten dat kennis heel breed wordt ingezet.
- Kennis werd toegepast in opleidingsactiviteiten voor bijvoorbeeld studenten of medewerkers in de geestelijke gezondheidszorg.
- Kennis werd nog weinig toegepast in beleidsstukken of richtlijnen.
- Er waren gemiddeld 5 citaties per gepubliceerd artikel. Gemiddeld hebben artikelen 4 citaties wereldwijd, en 4.5 citaties in Nederland specifiek (Buela-Casal & Zych, 2010; Navarrette-Cortes et al., 2010). Een gemiddeld aantal van 5 citaties is dus een goed resultaat.
- Er zijn daarnaast ook 13 online producten ontwikkeld met als voordeel dat zij makkelijk te bereiken zijn voor de meesten, maar mogelijk ook niet toegankelijk voor specifieke doelgroepen (zoals ouderen, mensen met minder middelen of minder te besteden). Helaas is onbekend hoeveel deze online producten zijn gebruikt of hoe vaak zij zijn bezocht.

Kennis wordt met name ingezet om mensen op te leiden. Dit ligt in de lijn der verwachting, omdat data-verzameling bij de meeste projecten nog bezig is. Toch zijn er al een aantal artikelen met een prima gemiddeld aantal citaties.

Synergie tussen projecten

Tijdens het programma zijn de werkconferenties onder andere georganiseerd om de synergie tussen de projecten binnen het programma te stimuleren.

- Het belang van synergie werd door de projectleiders onderstreept.
- Er waren 4 projecten die door de samenwerking met andere projecten binnen de maatschappelijke evaluatie aanpassingen hebben gedaan aan hun eigen projectplan.
- Projectleiders ervaren echter wel dat de projecten qua inhoud of design erg ver uit elkaar liggen wat het bereiken van synergie belemmert.

Ondanks dat alle projecten zich op suïcidepreventie richtten, bleken er qua opzet van de studies te veel verschillen om echt van elkaar te kunnen leren. Er ligt een taak om projecten meer met elkaar te verbinden en deze versnippering te verkleinen of om naar de onderliggende verbindingen tussen de projecten te kijken om ze aan elkaar te koppelen (bijvoorbeeld het organiseren van meer algemene inspiratiesessies over suïcidepreventie).

Tabel 5. Gebruik van kennis

	2017 Aantal (aantal projecten)	2018 Aantal (aantal projecten)	2019 Aantal (aantal projecten)	2020 Aantal (aantal projecten)
Citaties wetenschappelijke publicaties	25	27	39	5
Bij welke opleidingsactiviteiten wordt kennis toegepast (ook e-learning)?	6 (4)	4 (4)	2 (2)	4 (3)
Onlineproducten ontwikkeld	1 (1)	5 (5)	3 (3)	4 (2)
Wordt verkregen kennis genoemd in relevante richtlijnen?	1 (1)	1 (1)	0	1 (1)
Wordt kennis genoemd in beleidsstukken?	0	0	0	1

Oogstdialoog MESP

Aan het einde van het onderzoek is een oogstdialoog georganiseerd met de projectleiders en verschillende relevante stakeholders (o.a. patientvertegenwoordigers), experts vanuit het veld en het veld in bredere zin.

- Er werd benadrukt dat eindgebruikers in een eerder stadium betrokken moeten worden dan nu het geval is. Vanuit het landelijk platform psychische gezondheid MIND werd aangegeven dat dit nu nog te weinig wordt gedaan in de projecten. Eindgebruikers zouden een rol kunnen spelen bij meerdere aspecten van de projecten, zoals de ontwikkeling, maar ook uitvoering, kennisverspreiding en nadenken over de toekomstige uitvoerbaarheid.
- Kosten-baten analyses kunnen een belangrijke stap zijn in het vergroten van de maatschappelijke relevantie. De kosten van een suïcide(poging) zijn enorm, en daarmee is een interventie al snel kosteneffectief. Onderdeel van deze maatschappelijke evaluatie is het ondersteunen van economische evaluaties bij een aantal projecten (maatschappelijke impact). Deze bevindingen komen later beschikbaar in verband met de vertraagde dataverzameling.
- Verder bleek dat projecten voornamelijk binnen de GGZ worden geïmplementeerd, terwijl juist professionals eerder in de keten zoals huisartsen of schooldecanen of vanuit verschillende beroepsgroepen, zoals de brandweer, een belangrijke preventieve rol kunnen spelen.
- Er werd weinig contact ervaren tussen de onderzoekers. Iedereen voerde hun eigen deelproject uit, en er ontstond (te) weinig synergie.
- De competitieve insteek van het subsidieprogramma draagt niet bij aan de onderlinge synergie en samenwerking tussen projecten.

Het is van belang dat er aandacht is voor hoe eindgebruikers een bijdrage kunnen leveren aan projecten. Daarnaast moet er ook meer aandacht zijn voor wat projecten opleveren ten opzichte van de kosten voor een suïcide of behandeling van suïcidaal gedrag in de praktijk. Verder is een aanbeveling om in de toekomst meer met onderzoeksgroepen samen te werken. Doordat het verkrijgen van subsidies erg competitief is, werkt men meer op eigen eilandjes. Samenwerking kan echter leiden tot meer maatschappelijke impact. Een aanbeveling is dan ook dat het beter is om grote samenhangende projecten in plaats van een reeks losse projecten te financieren.

Aanbevelingen

Uit de resultaten van dit evaluatieproject komt naar voren dat de projecten binnen het ZonMw programma erg verschillend zijn en dat het daardoor lastig is om de verbinding tussen de projecten te vinden. Het strekt tot de aanbeveling dat er meer grotere projecten worden gefinancierd die beter op elkaar aansluiten in plaats van relatief kleine projecten die minder goed op elkaar aansluiten. Samenwerking tussen onderzoeksgroepen dient te worden verbeterd. Het beter laten aansluiten van gehonoreerde projecten op elkaar zou daarbij kunnen helpen. Dit zal ook de synergie tussen onderzoeksgroepen stimuleren.

Daarnaast wordt er aanbevolen om in de toekomst een duidelijke (en gedeelde) definitie van 'synergie' af te spreken binnen een ZonMw programma. Synergie hoeft niet alleen op de inhoud te liggen, maar kan ook liggen op bijvoorbeeld vergelijkbare projectimplementatieprocessen.

Ook in deze evaluatie blijft het betrekken van eindgebruikers en stakeholders in een vroege fase en in de verschillende lagen van het project een uitdaging. Vaak worden eindgebruikers en stakeholders passief betrokken bij een project, om

bijvoorbeeld mee te lezen met een aanvraag. Ze worden nog te weinig actief betrokken, om echt een bijdrage te leveren gedurende het gehele onderzoeksproces.

Tot slot wordt er aangeraden dat bij het uitzetten van een volgende subsidieronde om projecten nog beter af te stemmen op de aanbevelingen van de opgestelde Onderzoeksagenda Suïcidepreventie. Niet alle prioritaire thema's en doelgroepen werden nu weerspiegeld in de projecten. Daarnaast waren er ook projecten die als doelpopulatie een andere doelgroep hadden dan degene die prioriteiten hadden gekregen in de onderzoeksagenda. Dit is zeker van belang aangezien dit ook belangrijke risicogroepen zijn, maar dit zou niet ten koste van de subsidie voor de eerder geïdentificeerde doelgroepen moeten gaan.

Literatuur

Colofon

Trimbos-instituut
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 – 297 11 00

Opdrachtgever
ZonMw

Auteurs
Vera Ramaker
Mandy Gijzen
Stephanie Leone
Laura Shields-Zeeman

Met medewerking van
Derek de Beurs

Vormgeving
Canon Nederland N.V.

Foto's
Gettyimages

Bestelinformatie
Deze factsheet is gratis te downloaden
via www.trimbos.nl.

Artikelnummer: AF1910

Copyrights Trimbos-instituut
Alle rechten voorbehouden. Niets uit
deze uitgave mag worden verveelvoudigd
of openbaar gemaakt, in enige vorm
op enige wijze, zonder voorafgaande
toestemming van het Trimbos-instituut.

Buela-Casal, G., & Zych, I. (2010). Analysis of the relationship between the number of citations and the quality evaluated by experts in psychology journals. *Psicothema*, 270-276.

Evaluating Research in Context (ERiC). (2010). Evaluating the societal relevance of academic research: A guide. Delft, The Netherlands: Delft University of Technology.

Kerkhof, A. J. F. M., & Sluijter, A. (2015). Onderzoeksagenda Suïcidepreventie ZonMw 2016-2020.

Navarrete-Cortes, J., Fernández-López, J. A., López-Baena, A., Quevedo-Blasco, R., & Buela-Casal, G. (2010). Global psychology: A bibliometric analysis of Web of Science publications. *Universitas Psychologica*, 9(2), 553-567.

ZonMw. (2015). Programmatekst Suïcidepreventie (2015–2019) - Door kennis bijdragen aan vermindering. https://www.zonmw.nl/uploads/tx_vipublicaties/SP_Programmatekst_Suicidepreventie.pdf